

Teşkilat, Teçhizat ve Tefekkürât (Doktrin) (3T) Perspektifinde Dumansız Barut Teknolojisi (18.yy ve 20.yy Osmanlı Ordusu Örneği)*

Zafer EFE**
zaferefe91@gmail.com

Hüsamettin İNAÇ***
husamettininac@yahoo.com

Öz

Harp tarihi ve stratejileri alanında yapılan çalışmalarda orduların başarıları ve hezimetleri hususlarındaki nedenler araştırılırken ekseriyetle tarihsel bir kişilik olarak komutanların vasıfları ve orduların teçhizat üstünlükleri üzerinde durulmaktadır. Nitekim bu tarz durumlar, savaşların neticelerinin belirlenmesinde etkili olmakla beraber, orduları var eden asli unsur olan askerlerin psikolojik ve fiziksel nitelikleri başta olmak üzere, askerlerin kullandıkları teçhizatların niteliği ve asker-teçhizat ilişkisinden doğan taktik ve stratejik unsurların organizasyonel planlanması ve savaş meydanlarına operasyonel uygulanabilirliği durumlarının birlikte değerlendirilmesi, tarihte meydana gelen muharebelerin doğasını ve o zamanki şartları ile birlikte objektif değerlendirilebilmeleri hususunda büyük önem arz etmektedir.

Bu çalışmada; Avrupa'da ulus devletlerin ortaya çıkma süreçleri boyunca meydana gelen savaşlarla birlikte ihtiyaç hasılı, orduların düşman unsurları etkili ve kısa süre içerisinde mağlup ederek en az zararla ve en fazla zayıf verdirerek savaşı kazanma ihtiyacı içerisinde, savaş ortamının gereksinimleri olan teknolojik gelişmelerin bir ürünü olan dumansız barut teknolojisinin Avrupa'da ortaya çıkışı ve bu teknolojinin Osmanlı Ordusu tarafından kullanılmaya başlanması sürecinde, Osmanlı Ordusu'nun 18. yy ve 20. yy yenileşme dönemleri boyunca bu teknolojinin teşkilat, teçhizat ve tefekkürât (Doktrin) açısından ne gibi değişim ve dönüşümlere yol açtığı, askeri ve bürokratik organizasyon sistemlerinin işleyişinde nasıl bir etki yarattığı, bunun temelinde insan faktörü boyutuyla asker üzerinde nasıl etkiler yarattığı ve Osmanlı Devletini uluslararası ilişkiler düzeyinde nasıl etkilediği hususları araştırmanın asıl sorularını oluşturmaktadır.

Çalışma süresince; arşiv belgelerinden elde edilen birincil kaynaklar ve konu ile ilgili yazılmış telif eserler, belge analizi yöntemiyle incelenerek askeri tarih araştırmalarında orduların yenileşme süreçlerinde meydana gelen maddi değişim ve dönüşümlerin, ordu kurumunun fiziki yapılarını teşkil eden ve bu kurum içerisine dahil olan askeri ve bürokratik personelin fikri ve ruhi yapısına da nasıl etki oluşturduğunun kritiği yapılarak kullanılan teçhizatın birey olarak askerin kullandığı teçhizat ile kurum içerisinde nasıl bir değişim ve dönüşüm yaşadığı ve insan-madde ilişkisi değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Teşkilat, Teçhizat, Tefekkürât, 3T, Dumansız Barut, Osmanlı Ordusu, Dumansız Barut Teknolojisi.

* Askeri tarih çalışmalarında, Teşkilat, Teçhizat ve Tefekkürât (Doktrin) (3T) aracını ortaya koyan Dr. Cevat ŞAYİN ile birlikte bu çalışmanın ortaya çıkmasındaki yönlendirme ve çalışma perspektifinin oluşmasında katkıları olan Doç. Dr. Gültekin YILDIZ'a, devletler arası ilişkilerin değerlendirilmesi konusunda farklı bakış açıları kazanmamda büyük katkıları bulunan Dumlupınar Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ABD Öğretim Üyelerine teşekkürlerimi sunarım.

**Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, Strateji ve Stratejik Araştırmalar ABD ve Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler ABD Yüksek Lisans Öğrencisi.
zaferefe91@gmail.com

*** Prof. Dr., Dumlupınar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Öğretim Üyesi.
husamettininac@yahoo.com

Organization, Equipment and Tefekkürât (Doctrine) (3T) Perspective in Smokeless Powder Technology (Example of The 18th and 20th Century Ottoman Army)

Abstract

In the studies of war history and strategies, investigating the causes of success and defeat the army of the issues usually focused on the commander as a historical personality characteristics and advantages of military equipment. In fact, this assessment, although effective in determining the result of the war, especially the essential elements troops psychological and physical qualities that the creation of the army, of the nature of the equipment used by the military and the military-equipment relationship arising tactical and strategic and organizational planning and control assessment with the square of the operational feasibility of the situation, the nature of battles in history occurred at that time and objective assessment of conditions can together with the fact that is of great importance.

In this study; as the need arises with the war occurred during the exit process of emergence of the nation state in Europe, defeated army in an effective and soon hostile elements with the least damage and most casualties in the need to win the costumed war, a product of the technological development of the needs of the war environment with smokeless powder technology and the emergence in Europe of this technology in the process of being used by the Ottoman army in the 18th century and 20th centuries in The Ottoman Army. Organization of this technology during the reform period, equipment and tefekkürât (doctrine) What kind of changes in terms and it leads to conversion, how to make an impact on the functioning of the military and bureaucratic system of organization, it is essential in the creation affect how the military, the human factor is size and how affected international relations in the Ottoman Empire are the main issues that the research question.

During the study period; archival documents written copyright works dealing with primary sources and issues derived from the document analysis method of studying military history research in the army of the innovation process in tangible changes and transformations that have occurred, which constitutes the physical structure of the military institution and the idea of military and civil personnel involved into these institutions and spiritual how to create a structure that made the critical effect used where a change and transformation in how institutions with equipment used by the military as individual equipment and tried to analyze the relationship of human substance.

Keywords: Organization, Equipment, Doctrin, 3T, Smokeless Gunpowder, The Ottoman Army, Smokeless Gun Powder Technology.

GİRİŞ

İnsanlık tarihi boyunca ateş, insanın hem uhrevi dünyasında hem de maddi dünyasında oldukça önemli bir yere sahip olmuştur. Tarih öncesi dönemlerden itibaren ateşin keşfi ile birlikte insanlar ateşi; hayatlarındaki işlerini kolaylaştıracak pratik çözümler için bir araç olarak kullanırken hayati bir öneme sahip olan barınaklarının ısıtılmasında ve güvenliklerini sağlayacak çözümler üretme faaliyetleri kapsamında savaş araç ve gereçlerinin üretimleri safhalarında da kullanarak hayatlarının hemen her alanında kullanmışlardır.

Her ne kadar ateşin insanlar tarafından kullanımı insanlık tarihindeki yerinin geniş kapsamından ve konunun geniş kapsamı gereği başka bir çalışmanın konusunu teşkil edebilecek olsa da ateşin insanların saldırma ve savunma stratejilerinde çevresi üzerinde yarattığı psikolojik etkiye değinilmeden geçilemeyecektir. Bununla birlikte çalışmanın asıl konusunu oluşturan dumansız barut teknolojisinin Osmanlı Ordusu'nda kullanılmaya başlanmasının yine insanın ihtiyaçlarından doğan bir takım gereksinimleri ve ihtiyaçlara cevap verecek teknolojilerin de bu bağlamda gelişme gösterdiği incelenecektir. Bunlara ek olarak doğası gereği değişim ve dönüşümlere maruz kalan ancak zaman zaman da bu değişim ve dönüşümlere karşı da direnç gösteren insanın hayatına müdahil olan maddelerin sadece maddi yaşantısını değil aynı zamanda insanın oluşturduğu kurumları organizasyonları ve çevre ile olan ilişkilerini de etkilediği görülmektedir.

Günümüzde insanlar tarafından elde edilmesi planlanan teknolojilerin geliştirilmesi ve enerji temini konusunda maddelere duyulan ihtiyaçları karşılamaya yönelik oluşturulan projeler, politikalar ve bunların sistematik uygulanması için ihtiyaç duyulan kurumların yönetimi ile ilgili yapılan idari düzenlemeler, insanın maddi yaşantısının ihtiyaçlarına cevap

vermek için verilen çabaların somut kanıtlarını gözer önüne sermektedir.

Çalışma boyunca yukarıda bahsedilen durumlara bağlı kalınarak dumansız barutun öncelikle Avrupa da nasıl ve ne kaygılarla ortaya çıktığını, devam eden süreçte Osmanlı Ordusuna nasıl müdahil olduğunu, ordu teşkilatlanmasında bu teknolojinin stratejik, operatif ve taktik seviyelerde ne gibi durumlara neden olduğu açıklanmaya çalışılmıştır.

Unutulmamalıdır ki bugün bile sahip olunan teknolojilerin büyük ekseriyeti çaresiz kalınan durumlarda ortaya çıkan ürünlerden oluşmaktadır. Dolayısıyla bir devletin bir teknolojiyi ithal etmesi ya da kendisinin üretmesi 3T (Teşkilat, Teçhizat ve Tefekkürât) açısından değerlendirilmelerini devletlerin doğası ile orduların doğasının benzer olması sebebiyle ilişkilerin etraflıca anlaşılabilmesi açısından geniş anlamlar içermektedir. Bu anlamda çalışma boyunca dumansız barut teknolojisinin ilk bakışta sadece teçhizat olarak görülen bir yenileşme olduğu kanısının aksine, bahsi geçen yenileşme hareketinin kapsamında ele alınan durumlar ve yapılan değerlendirmeler, okuyucunun ordu ve devlet teşkilatlanmalarının geçmişi ve bugünü için yapılabilecek değerlendirmelerin 3T perspektifinde analiz edildiğinde yeni fikirlere örnek teşkil edebileceği temennisini taşımaktadır.

1. DUMANSIZBARUT TEKNOLOJİSİNİN AVRUPA'DA ORTAYA ÇIKIŞI

Topraktaki organik canlı dışkılarının topraktaki nem ile birlikte kristalize bir yapı almasıyla birlikte barutun en önemli bileşeni olan güherçilenin oluşumu ve bu oluşumun özellikle barut yapımında kullanılan en verimli ara maddelerden biri olan ağaç menşeli kömürü ve kükürt ile bileşik oluşturacak şekilde

ortaya çıktığı bilinmektedir¹. Barut en ilkel hâli ile yanması esnasında oldukça yoğun şekilde duman çıkartan kara barut olarak Çinliler tarafından eğlence amaçlı havai fişek gösterilerinde kullanılmaya başlanmıştır²

Arapça petrol kelimesi ile ifade edilen barutun tarihi oldukça eskiye dayanmaktadır. İlk defa Çinliler tarafından Sung Hanedanı döneminde (960–1279) savaş bakanı Yu-Yen-Wen tarafından gündeme getirildiği bilinmektedir³. 12.yy da bütün Asya kıtasına daha sonra ise Avrupa'ya yayıldığına dair görüşler mevcuttur. Barutun kullanılması ekseriyetle Haçlı Seferleri ile birlikte yaygın hale gelmiştir. Ancak burada bahsi geçen barut kara barut olup dumansız barutun çok daha sonraları Avrupa'da ortaya çıktığı bilinmektedir⁴.

1884 yılına gelindiğinde Fransız kimyager Paul Marie Eugène Vieille silahlarda ve toplarda kullanılabilen ilk dumansız barutu yaptı⁵. Nitroselüloz⁶ jelatinleştirilmesiyle elde edilen barut katı artık bırakmadan yanan ve hemen hemen renksiz bir gaz çıkartan, temel maddesi nitroselüloz olan bu barutların kuramsal ve somut gücü kara barutlarından üç kez daha yüksek olan; öte yandan yanmaları sırasında bütünüyle gaz halinde ürünler açığa çıktığından, atışta yalnızca hafif bir duman oluşturan dumansız barutu üretmeyi başarmıştı.

Dumansız barutun bileşenlerini oluşturan hammaddelerin ithali ve ihracatı organizasyonel ve stratejik açıdan ilişkileri geliştirdiği çalışmanın ilerleyen bölümlerinde de değinileceği üzere arşiv belgelerinde mevcuttur. Dumansız baruttan önce kara barut kullanılmakta idi. Bu barut türü büyük bölümü güherçile⁷ ve ağaç menşeli kömür ile kükürt bileşiminden müteşekkildi. Barutun elde edilmesi sürecinde her ne kadar ilk başlarda hammadde konusunda sıkıntı çekilecek herhangi bir durum göze çarpmıyor olsa arşiv belgelerinde geçen ifadelerde birtakım ithalat ve ihracat yasalarının bulunduğu belirtilmektedir⁸.

Oryantalist bakış açılara göre Osmanlı Devletinin, Avrupalı Devletlerin ordularında yaşanan yenileşme süreçlerinde geride kaldığı bunun da İslam uygarlıklarının Batı askeri teknolojisine karşı İslami tutumlardan kaynaklı negatif bir tutum takındıklarından dolayı olduğuna dair kanaatler vardır⁹. Burada geri kalmışlık ile ilgili yapılan tartışmaların Batı ve İslam medeniyetleri arasında bir tartışmanın farazi bir yorum olmaktan öteye geçmemekle birlikte askeri teknolojinin benimsenmesi için taktik ve stratejik açıdan tam tersi yönde olduğu söylenebilir¹⁰. Nitekim sadece İslam inancının gereklilikleri neticesiyle yeni teknolojilerin kullanılmasının yadsınması salt olarak kabul edilebilir bir durum olamamaktadır.

¹ Zeki Tez, *Kimya Tarihi*, Ankara 1986, s. 132

² Zeki Tez, "Güherçileden Karabaruta", *Bilim Tarihi*, 17, 1993, s. 12.

³ Zeki Tez, Zeki Tez, *Bilimde ve Sanayide Kimya Tarihi*, Ankara, 2000, s.12

⁴ Mahmut Şakiroğlu, "Barut", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, c. XX, Ankara, 1999 s. 92-93.

⁵ Louis Medard, "L'œuvrescientifique de Paul Vieille (1854-1934) / The Scientific Work of Paul Vieille (1854-1934). In: *Revue d'Histoire des Sciences*, Vol 47, n3-4, 1994. pp. 381-404

⁶ Nitroselüloz, selüloz nitrat veya pamuk barutu: Selülozun nitrik asitle nitrasyonuyla oluşan yanıcı bir bileşik. Patlayıcı madde yapısında da kullanılmaktadır.

⁷ Topraktaki organik maddelerin oluşturduğu barut yapımında kullanılan kömür ve kükürtün yanındaki en önemli bileşendir. Ayrıntılı bilgi için bkz: Yunus İnce, "Kârhânededen baruthaneye Karaman eyaletinde güherçile üretimi (18- 19. yüzyıllarda)," *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, c.13, sayı.1, 2011, s.11-30

⁸ Başbakanlık Osmanlı Arşivi [BOA]. *Dahiliye Hukuk Müşavirliği [DH.HMŞ] 10/83 (28 Safer 1329/28 Şubat 1911)*

⁹ Zeki Tez, *Patlayıcı Silah ve Savaş Tekniğinin Kültürel Tarihi*, İstanbul, 2010, s. 177

¹⁰ Gabor Agoston, "15. Yüzyılda Batı Barut Teknolojisi ve Osmanlılar", *Toplumsal Tarih* 18, Haziran, 1995, s. 10-15

2. 3T (TEÇHİZAT, TEŞKİLAT VE TEFEKKÜRÂT(DOKTRİNİZASYON) KAVRAMI VE ORDULARA ETKİLERİ

Askeri tarih çalışmalarında bir sentez önerisi olarak sunulan 3T (Teçhizat, Teşkilat ve Tefekkürât (Doktrinizasyon)) kavramı geleneksel askeri tarih çalışmalarından farklı olarak orduların içlerinde bulunan birliklerin zaman, coğrafi durum ve muharebeye ait olabilecek detayların tespit edilmesini, idari durumların incelenmesini, harbin psikolojisi ile birlikte biyografik unsurlarının etkilerinin anlaşılmasını kapsamaktadır¹¹.

Orduların teşkilatlanma süreçlerine bakıldığında devletlerde olduğu gibi temelinde insan faktörünün olduğu görülmektedir. Devletlerin buldukları coğrafi özelliklerin de bir getirisi olarak kısıtlı kaynaklar barındırıyor olması mevcut kaynakların yönetim ve savunma süreçlerinin sağlıklı ve sürdürülebilir halde devam etmesi için devletin organları içerisinde yer alan bütün kurumların yasalar ve kurallar ile sistematik ve denetlenebilir şekilde yönetilmelerini zorunlu kılmıştır.

Bu bağlamda olarak 3T (Teçhizat, Teşkilat ve Tefekkürât (Doktrinizasyon)) sentez aracı, orduların incelenmesi sürecinde diğer ordularla olan rekabet ortamında mevcut stratejik durum içerisindeki birliklerin ve ordularda üstünlük yaratabilecek teçhizatın, inceleme sınırlarını kapsayan coğrafi alanın içinde barındırdığı kültürel, ekonomik, sosyal ve siyasal yapının da birbirleri ile olan ilişkisini göz ardı etmeksizin kapsayıcı ve derinlemesine analiz yöntemini oluşturmuştur¹².

¹¹Cevat Şayin, "Askerî Tarih Çalışmaları İçin Bir Sentez Aracı Önerisi 3T: Teşkilat, Techizat, Tefekkürât," *Tarih Dergisi*, S.52, (2010/2), İstanbul 2011,s. 157-157

¹²Cevat Şayin, "Askerî Tarih Çalışmaları İçin Bir Sentez Aracı Önerisi 3T: Teşkilat, Techizat, Tefekkürât," *Tarih Dergisi*, S.52, (2010/2), İstanbul 2011,s. 167

3. DUMANSIZ BARUT'UN TEŞKİLAT AÇIDAN STRATEJİK ÖNEMİ

Dumansız barutun Osmanlı Ordusu'nda kullanılmaya başlanması kendiliğinden gelişen bir durum değildi. Osmanlı Devleti'nin teknolojik olarak kendisinden daha üstün hale gelen devletlere karşı doğal olarak tedbirli olması lazım gelmekteydi. Bu vesile ile dumansız barutun Osmanlı Ordusu'nda kullanılmaya başlanması, devletin güvenliğini sağlayacak etkin teknolojilerin orduda bulunulması zorunluluğundan kaynaklı olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Zira barutun silah sistemlerinde kullanılmaya başlanması ile birlikte askerlerin savaş meydanlarındaki düzenleri ile silahların taktik ve operatif seviyede kullanılmaları farklılık arz etmeye başlamıştı. Tüm bu değişkenlerin etkili bir şekilde savaş meydanlarında uygulanabilir olması asker ve teçhizatın başarılı yönetim süreçlerini ve yönetimden sorumlu kurumsal mekanizmaları zorunlu kılmaktaydı.

Bu teknolojinin kabul edilmesindeki önemli hususlardan biri ise devletin uluslararası anlamda saygınlığı meselesiydi. Osmanlı Ordusu'nun yenileşme sürecinde sadece teknolojik açıdan yenileşmeler olduğu söylenebilir. Ordunun pratikliği kadar artistik açıdan da dış görünüşünde Batıya benzeme durumu öne çıkmaktadır. İlk şekilsel değişimler de yine 3. Selim dönemine denk gelen Nizam-ı Cedid ordusunda görülmektedir. Bu ordu özellikle Avrupa ordularına hem silah hem kıyafet hem de talim açısından benzerlikle göstermekteydi¹³. Özellikle II. Mahmut dönemine gelindiğinde ise padişahların da batı tarzı askeri üniforma ile resmedildiği birçok örnek mevcuttur.

Özellikle 18. yy. Avrupası'nda ortaya çıkmaya başlayan oryantalist bakış açıları ile birlikte Osmanlı Devletinin ve İslami unsurları

¹³Kemal Beydilli, "Nizâm-ı Cedîd", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, c. XXXIII, Ankara, 2007 s. 178-179.

barındırmasından kaynaklı antika unsurları barındıran geri kalmış devlet değerlendirmelerinin kırılarak uluslararası kamuoyuna da Osmanlı Devleti'nin çağına ayak uydurabilme konusunda modern mesajlar vermek amacını da taşımakta olduğu görülmektedir.

Dumansız barut teknolojisi ile ilgili bir diğer husus da kurumsal değişim ve dönüşümler açısından yarattığı gelişimlerdir. Bunlardan birisi dumansız barutun ithalinin dahiye nezareti tarafından men edilmesi ve Osmanlı Devletinde dumansız barut ile ilgili temin edilecek güherçile vb. eczanın yalnızca Osmanlı memleketlerinden edilmesi gerekliliğini doğuran hususlardır¹⁴.

Bu durumla birlikte dumansız barutun 19.yy'ın son çeyreğinde kartuşlu tüfeklerde kullanılması konusunda çalışmaları bulunan Fransız Albay Nikolaus Lebel'in İstanbul'a getirilmesine müsaade edilmesi ile ilgili çalışmalar gerçekleşmiştir¹⁵. Yine arşiv belgelerinde dumansız barutun ithal edilmesi ve Dersaadette yeni yapılan silah fabrikasının ıslah edilmesi için 1903 yılından itibaren Amerika'dan usta temin edilmesi ve Amerika sefaretine talimat verilmesi gündeme gelmiştir¹⁶. Belgeden de anlaşıldığı gibi meydana gelen değişim ve değişimi başlatan otoritenin öncelikli olarak devletin sorunlarını çözmeye gayesi ile ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla ilk başlarda sadece sınırlı faydaları olan bu çözümlerin geniş bir alanda etkilerinin olduğunu fark edilmesiyle birlikte bu stratejinin teknolojiyi kullanan diğer rakipler vesilesiyle devlet güvenliğine zarar verici durumların oluşabilmesi ihtimalini doğurabildiğini ortaya çıkarmaktadır.

Osmanlı yenileşme sürecini kapsayan dönem boyunca uluslararası konjonktürel

yapıdan kaynaklı gergin ortamda meydana gelen teknolojik gelişimlerin rakip unsurların şüphelerini ve kıskançlıklarını ve düşmanlıklarına çekmemeye çalışmak, diplomatik hamlelerin iyice hesaplanarak adımların atılması ve politikalar üretilmesine gerektirmektedir. Bu durumda diplomasi gelişim süreçleri içerisinde maliyetleri azaltan bir yol olabilir. Bu vesile ile durumların değerlendirilmesi safhalarında ödün verilecek ya da elde edilecek kazanımların iyi analiz edilmesi gerekliliği anlaşılmaktadır.

Arşiv belgelerinden elde edilen bilgilerde Almanya'daki barut fabrikası gibi barut imal edilebileceği hususunda raporlar yer almaktadır¹⁷. Burada görülmektedir ki; gelişimler yaşanırken örnek teşkil edebilecek tüm bağlantılar ve ilişkilerin öğrenip incelenmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla bu gelişim süreci içerisinde varsayımları sürekli sorgulamak gerekmele birlikte gelişimler türlü açılardan incelenmesi ve gerçeğin tüm perspektifleri hesaba katılarak şartlar ve durumların incelemelerden yola çıkılarak gelişim stratejisini her zaman canlı tutmasını ve yeni durumu hemen uyum gösterip yeni bir strateji kurmak gerektiği görülmektedir.

4. DUMANSIZ BARUT TEKNOLOJİSİNİN KURUMSAL ETKİLERİ

İnsan hayatına giren her teknoloji o teknolojinin yaygınlaşması ile birlikte hayatın işleyişinde farklı dengelerin oluşmasına ortam hazırlamaktadır. Dolayısıyla kurumları ve toplumu oluşturan bireylerin oluşan yeni ortama entegre olamaması yönetim açısından sorunların ortaya çıkmasına ortam hazırlamaktadır.

¹⁴BOA.DH.HMŞ, 10/83 (28 Safer 1329/28 Şubat 1911)

¹⁵BOA. Perakende Evrakı Yâveran ve Maiyet-i.Seniyye Erkân-ı Harbiye Dairesi [Y.PRK.ASK] 10/83 (12 Cemeyilahir 1306/13 Şubat 1889)

¹⁶BOA. Y.PRK.ASK.69/72 (20 Safer 1321/18 Mayıs 1903)

¹⁷BOA. Y.PRK.ASK.159/47 (9 Zilkade 1317/21 Mart 1900)

Dumansız barutun Osmanlı Ordusuna girişi ile birlikte de kurumsal olarak değişim ve dönüşümlerin yaşanmaya başladığı teşkilat başlığında ele alınan konularda açıklandığı üzere kaçınılmaz bir gerçek olmuştur. Değişimler gerçekleşirken üç önemli unsur olan bireyi, devletin organizasyonel yapısını ve kurumları göz ardı etmemek gerek. Değişimleri uygulayan otorite yani değişimin operasyonel karar alıcıları devlet içindeki mekanizmaların değişimi etkileyecek güce ve imkana sahip olan ve değişimin gerekliliği idrakine varmış olanlar, olup biteni fark edemeyen değişimlerin mahiyetini idrak edemeyen kimselerden devletin içinden oluşabilecek tehditlere karşı tedbirler almayı gerektirmektedir. Nitekim buna benzer sorunlara en güzel örneklerden birisi kara barutun tüfeklerde kullanımı ile birlikte devletin kurulduğu günden beridir bilek gücüne dayanarak meydanlarda cenk eden ve bu özellikleri ile olabildiğine kendilerinden övünçle bahseden Osmanlı askerleri arasında, tüfeğin icadı ile birlikte bu yeteneklerini yeteri kadar kullanamayacak olan askerin kafasında çoktan kurulmuş ve yerleşmiş olduğu düşüncesi örneğidir. Bu psikolojiye sahip ordu mensubu askerlerin yönetimleri, sarsılmaz kuralları olan bireylere kimlik ve görev bilinci kazandıran kurumların oluşması ile mümkün olabilmektedir.

Devletler açısından büyümenin en önemli şartlarından biri de kurumlarının sistematik ve sorunsuz işleme gerektiridir. Eğer kurumlar sistematik işleyemez ise rakip devletlerin sistematik işleyen ve büyüyen kurumları karşısında küçülmek durumunda kalmaktadırlar. Dolayısıyla büyümek ile alakalı stratejiler geliştirilirken kurum içerisinde çıkabilecek diğer sorunlarında göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Yenileşmenin akabinde yaşanabilecek olumlu gelişmeler ile birlikte bir anda tüm sorunları çözülemeyebilir ancak uygulanan politikalarda meydana gelen sorun-

lar artık birtakım sorunları çözdüğü gibi daha küçük sorunları da beraberinde getirebilir.

Diğer bir husus ise ticari açıdan ayakta kalamayan hiçbir kurumun devamlılığını sürdüremeyeceğidir. Hedeflere ulaşmak kadar ulaşılan hedeflerinde korunması gerekir dolaşısıyla temin edilecek yada iktisadi açıdan bir değer arzeden teçhizatın mâl olduğu kurum için değerinin ve alım satımının sağlıklı bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir. Her sistem kendini devam ettirecek kaynaklara önem vermek zorundadır ve ticareti yapılan teçhizatın gelişebileceği ortamın hazırlanması ve her taktik unsurun maliyetinin hesap edilmesi ve ona uygun neticenin alınması yönünde politikalar geliştirilmesi gerekmektedir.

Her taktik, birtakım görüşleri barındırarak ve bunların göz önüne alınarak oluşturulması sürecinden geçmektedir. Hesaplanabilir ve maliyeti çıkarılabilen riskler göze alınırken her zaman iyi neticelerin gelmeyeceğini bilinmektedir. Dolayısıyla tedbirsiz olunan zamanlarda güçlü olan devletler ve kurumlar bile zarar görebilir ve ortaya çıkan neticeler de büyük maddi ve manevi sıkıntıları beraberinde getirebilmiştir.

5. DUMANSIZ BARUT TEKNOLOJİSİNİN TEÇHİZAT AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Dumansız barut, kara barut gibi doğal olarak belirli ihtiyaçlara cevap verilmesi kaygılarıyla keşfedilmiştir. Taktiksel açıdan dumansız barut namluya daha az hasar vermekle birlikte atış esnasında kara baruta göre daha az duman çıkarmakta ve atış yapan askerin bir sonraki atış için görüşünü kapatan yoğunlukta bir dumana sebep olmaması kullanışlılığını göstermektedir.

Dahası dumansız barut kara baruta oranla 1/3 daha az yer kaplaması ile birlikte ve

etkili ateş gücü sağlamasıyla daha hafif kurşunlarla askerlerin teçhiz edilebilmesine olanak sağlamaktaydı. Ayrıca rutubete dayanıklı olması da hesaba katılacak olursa dumansız barut ile birlikte nakliye ve depolama faaliyetlerinin daha kolay olduğunu ve ordunun ikmal ve lojistik faaliyetlerini yürütürken bu faaliyetlerden doğacak masrafların da azaltılmasına yönelik olumlu etkiler yarattığı söylenebilir¹⁸.

Teçhizatın taktik açısından stratejinin oluşturulmasında ne derece etkili olduğuna da değinmek yerinde olacaktır. Kullanılacak teçhizatın uygulama alanında taktik unsurların değerlendirilmesi için detaylı çalışmalar gerekmektedir. Taktik planı hazırlarken uygulama ve kullanılabilirlik hesaba az katılan ve gözden kaçırılan bir husustur. Ancak uygulamada farklılık olarak orduda ortaya çıkan durumlarda taktik planlarını gerektiği gibi gerçekleştirilememesine neden olabilmektedir¹⁹. Teknolojik yenilikler fark yaratıp üstünlük sağlamaktadır. Her taktik unsur belli oranda risk içermekle birlikte ihtiyaç duyulan her konuya cevap vermeyebilir. İç dinamikleri harekete geçirecek ve onların hata yapmalarını azaltabilecek tedbirler alınması gerekmektedir. Yaveran-ı Hazret-i Şehriyari'den Kampofner Paşanın Ordu-yı Hümayun'un eksiklikleri ve yapılması gerekenler hakkındaki düşünceleri²⁰ de bir strateji anlayışı taktik ve uygulamada hataların yapılması sonucunda bir netice vermeyeceğini ve taktik planların varsayımlara dayanarak yapılması halinde bu planlarda belli risk oranlarını da barındırabileceği gerçe-

ğini ortaya çıkarmaktadır. Ancak çeşitli varsayımların olası neticelerine göre senaryoları düşünüp onlara karşı bir Tefekkürât çalışması yapılması gerektiği konunun önemini oluşturan diğer bir husustur.

6. DUMANSIZ BARUT TEKNOLOJİSİNİN TEFEKKÜRÂT (DOKTRİN) AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

İnsan, süreci zaman zaman kontrol altında tutabilen değişimin ana unsuru olmakla birlikte süreçlerin kontrolü konusunda öngöremeyen durumların gelişmesi ile birlikte birtakım sorunlarla da karşılaşabilmiştir. Tefekkürât işte bu noktada temelinde insan faktörünü barındıran bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Fikirlerin ve kurumların oluşum süreci içerisindeki ana faktörler zaman ve değişimdir. Devletler de ordular gibi denge ve fırsatları gözeterek tarih boyunca değişmek zorunda kalmışlardır. Müesseselerde bu değişimin bir parçası olmuştur. Özellikle kurumların yapısı ve geçmişi incelenirken kurum bünyesinde daha önceden tecrübeleri bulunan bireylerin kurum içerisindeki çalışmaları ve deneyimlerinin dikkate alınması, kurumların yenileşme süreçlerinde önemli nirengi noktalarını oluşturabilmektedir²¹. Olaylardan netice çıkarmasını bilen yönetimler değişimden yararlanmasını bilmişler ve değişimi fırsat olarak değerlendirebilmişlerdir. Strateji belirleyen kurum nerede olduğunu ve nereye varmak istediğinin ve belirlenen hedefe nasıl ulaşılacağına hesabını kaynak yönetimi ile yaparken aynı zamanda bu değişimleri en ince detayına kadar hesap etmeyi zorunlu kılmaktadır. Tak-

¹⁸ Fatih Tetik, Serdal Soyluer. " Silah İthalatı ve Kara Harp Sanayii", ed. Gültekin Yıldız, *Osmanlı Askerî Tarihi: Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri: 1792-1918*, İstanbul, 2013, s. 118

¹⁹ Ali Bülent Uşaklı, İrfan Alper, "Teknolojik Gelişmelerin Savaşları Dönüştürmesi ve Gelecekteki Savaşlara Hazır Olmak", ed. Haldun Yalçınkaya, *Savaş: Farklı Disiplinlerde Yeni Yaklaşımlar*, Ankara, 2010, s. 39

²⁰ BOA, Y.PRK.ASK.91/15 (16 Zilkade 1310 / 1 Haziran 1983)

²¹ Osman Yalçın, Ahmet Burak Sökmen, Hatice Kulak, " Kuşakların Temel Özellikleri ve Hava Harp Okulu Uygulamaları", *İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, c.12, say.24, İstanbul, 2012/2, s. 135

tik ise uygulama gerçeklerinden ve strateji ile uyumlu bir şekilde gelişmeyi gerektirmektedir²².

Kurulan yeni sistem eski sistemden yararı olanlardan ve ondan faydalananlardan bir takım çekememezlikleri ve gerginlikleri beraberinde getirebilmekte ve gerginlikleri bastırmak yerine iç dinamiği rahatlatmak için devleti yeni duruma göre politikalar üretmeye mecbur bırakabilmektedir. Bir ordu teşkilatında bu durum ordu mensuplarının bir görevi üstlenmesini ve neye hizmet ettikleri konusunda bilinçlendirilmesi ile mümkün olabilir. Dolayısıyla askerler kendini görevleri itibarıyla ya da konumları itibarıyla belli bir yerde belli bir işin sorumluluğunu üstlenmiş olarak bir adanmışlık hissiyle görev yapma bilincine yöneltilenirse rakip ordulara karşı üstün bir duruma geçmek için pozitif bir strateji oluşturulmuş olur.

Orduların en zayıf olduğu an en güçlü olduğunu zannettikleri zamandır dolayısıyla en güçlü olduğu zamanlarda bile tedbiri elden bırakmamak komutanların hisleri ile hareket etmeleri ile birlikte akıllarının da devreden çıkarılmamasını gerektirmektedir²³. Asıl sorunun gözden kaçırıldığı zaman sonuçlar geri dönülemez yıkımlara sebebiyet verebilmektedir. Görmezden gelinen veya fark edilmeyen sorunlar en büyük sorunlardır. Sorunların bir şekilde kalıcı çözümler üretilmeden geçiştiriliyor olması devamında daha büyük sorunların da beraberinde gelmesine sebebiyet verebilir. Bu yüzden bu sorunlar ele alınırken esneklik söz konusu olabilir ancak hesaba katılacak güçler hareket halinde olan diğer rakip devletlerin amacını aşan davranışlarda bulunmamak ve sözlerin ve yapılan yeniliklerin nereye gide-

ceğinin hesabının yapılması verilen mesajın uyandıracağı tepkiyi göz önünde bulundurmamak gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

İhtiyaçların öncelikli olarak doğru tespiti zamanla büyüyerek sorunların üzerine gidilmesini kolaylaştırmakla birlikte sürekli hareket halinde olmayı da beraberinde getirmiştir. Yenileşme süreçleri içerisinde kurumların ve stratejilerin teçhizata göre de değişmesi ile birlikte operatif ve taktik seviyesinde de yapılacak olan düzenlemelerin önceden belirlenmiş kurallar içerisinde düzenlenmesi gerekmektedir. Bu vesile ile yenileşme süreçlerinde yaşanan gelişmeler içerisinde sürprizler ve sonuçları öngörülmeden rakipleri şaşkırtan ve onların tedbir almalarına kimi zaman fırsat veren kimi zaman ise stratejilerine ters düşebilecek durumların yaşanmasına beraberinde getirebilmektedir.

Dumansız barut teknolojisi ile birlikte teçhizat kısmında da açıklandığı üzere tüfeklerin daha etkili ve seri kullanılmaya başlanması ile²⁴ Osmanlı Ordusuna girmesi ile birlikte taktik seviyesinde zorunlu olarak meydana gelen değişimler organizasyon açısından bir sistemde görev dağılımı ve hiyerarşik durumun da sistemli ve sağlıklı işleyişini gerektirmiştir. Farklı önceliklerin olduğu sistemlerde strateji belirlemek karmaşık bir sistem olmakla birlikte bu stratejinin birinci şartının iç dinamiklerin hedefe doğru entegre bir şekilde hareket ettirilebilmesini gerektirmiştir. Nitekim yanaşık düzende yayılım ateşi açan askerlerin kontrol ve koordineleri, siper savaşlarının öneminin ağırlığının artmaya başlayacak olması askerin savaş meydanlarında koordinasyonu hakkında detaylı doktrin çalışmalarının gerekliliği önemini ortaya koymaktadır.

Öte yandan, yaşanan gelişimler gerek sistemin içerisinde gerekse devlet dışı diğer rakipler durumlarının göz ardı edilmesi du-

²² Gabor Agoston, "Firearms and Military Adaptation: The Ottomans and The European Military Revolution, 1450-1800," *Journal of World History*, Vol 25, Hawai, 1 March 2014, p. 88

²³ Michael Pavkovic, "Emir ve Komuta," çev., Özgür Kolçak. *Erken Modern Çağ, Teçhizat, Savaş Yöntemleri, Taktikler*, İstanbul, 2011, s. 132

²⁴ Kenneth Chase, *Ateşli Silahlar Tarihi*, çev., Füsün Tayanç-Tunç Tayanç, İstanbul, 2008, s. 29-30

rumlarında öngörülemeyen sorunlara sebebiyet verebilmektedir. Dolayısıyla iç unsurların veya devletlerarası ilişkilerin getirmiş olduğu rekabet ortamında rakiplerin tamamen umutsuz duruma düşürmek yerine yönetim ile ilişkiler içerisinde bulunmasına ortam hazırlanmalıdır²⁵. Almanya'daki barut fabrikası gibi barutun üretilebileceği²⁶ ve kendi üretimi olan barutların randımanlı bir şekilde kullanılabilceği²⁷ ifadelerinden yenileşmelerin yaşandığı buhranlı dönemlerde bile dışarıya karşı birtakım şeylerin devletin kendi imkan ve kabiliyetleri doğrultusunda yapılabileceğinin gösterilmesi önemli olmuştur.

İç dinamiklerin hedefe yönelik harekete geçirilmesi hızlı gelişimlerin kısa vadede fayda sağlamalarına olumlu katkı yaratabilir ancak yapılan çalışmalar uzun vadeye göre ise içinde bulunulan durumun geleceğinin riske atılması sonucunu tetikleyebilir. Yapılan yenilik her ne olursa olsun değişim süreçleri içerisinde bireyler bu yeniliklere birtakım gerekçeler ararlar fakat kendisinin entegre olduğu ve kendisini bu gelişim ve değişimleri içerisinde bir kimlik oluşturabilen birey, yaptığı işe inanan bir birey haline gelmekle birlikte yapılan şeyin doğru olup olmamasından çok bireyin gözünden nasıl görüldüğünün de önemini göstermektedir. Bu durumda inandırıcılık önemlidir. Eğer ordunun ve devletin mensubu olduğu kişilerin yönetici otorite olarak devlet değişime zorlarsa, otoriteyi kaybetme²⁸ riskiyle karşı karşıya kalabilir. Dolayısıyla devlet, kurum ve verimli işleyiş politikalarıyla bireyi ve dış unsurları da gözeterek bir denge ortamını oluşturabilmelidir. Bu da yapılan

²⁵ Harun Şeşen, H. Nejat, Basım, "Ordular İçin Öğrenen Organizasyona Dönüşmenin Gerekliliği", ed. Haldun Yalçınkaya, *Savaş: Farklı Disiplinlerde Yeni Yaklaşımlar*, Ankara, 2010. s.163

²⁶BOA, Y.PRK.ASK.159/47 (9 Zilkade 1317 11 Mart 1900)

²⁷BOA, Y.PRK.ASK. 232/106 (19 Recep 1323 / 1 Kasım 1901)

²⁸ M. Tanju Akad, *Bir Savaş Nasıl Kaybedilir ? Osmanlı Tarihinde Askeri Hatalar*, İstanbul, 2009, s. 158

yeniliklerdeki işlerde ordu kurumunun otoritesi kendine bağlı bulunan askerlerin organizasyonda kendi lehine sonuçların oluşmasına yardımcı olabilecektir.

7. SONUÇ

Askeri tarih çalışmalarında sentez önerisi olarak ortaya konulan 3T (Teşkilat – Teçhizat – Tefekkürât)' nin harp tarihi çalışmalarında orduların durumlarının analiz edilmesi sürecinde hem içsel faktörlerin hem de politik, sosyolojik, ekonomik ve kültürel faktörlerden doğan etkilerin de araştırmaya konu olan hususların analiz edilmesi süresi boyunca etkili bir sentez aracı olabileceği anlaşılmaktadır.

Dumansız barut teknolojisinin Osmanlı Ordusu'nda kullanılmaya başlanması sadece maddi bir dönüşüm olarak ele alınmamalıdır. Bir teçhizatın orduda kullanılmaya başlanması ile birlikte ordunun teşkilat, teçhizat ve doktrin açısından ne gibi değişim ve dönüşümlere neden olduğu dumansız barut örneği ile anlatılmaya çalışılmıştır.

Yenileşme dönemlerinde gelişim stratejileri belirlenirken imkanların ve sınırların göz ardı edilmemesi, elde bulunan kaynaklarla neler yapılabileceğinin analitik hesaplarının yapılması, alınan tedbirlerin ve davranışlarını netice vermesinin ne kadar bir zaman alabileceğinin öngörülmesi ve ortaya çıkabilecek sorunlara doğrudan veya dolaylı çözümlerin neler olabileceğini konusu detaylandırılmış ve yenileşme süreçlerinde konulan hedefe göre önceliklerin belirlenmesi, bahsi geçen teknolojinin kullanılmasındaki temel faktörleri oluşturmaktadır.

Dumansız barut teknolojisinin Osmanlı Ordusu'nda kullanılmaya başlanması sürecinde ortaya çıkardığı gelişmelerde de görüldüğü gibi meydana gelen değişim, değişimin etki alanının kontrolünü elinde bulunduran otoritenin öncelikli olarak kendi sorunlarını çözmeye gayesi ile ortaya çıkmıştır.

Dolayısıyla ilk başlarda sadece sınırlı faydaları olan bu çözümlerin geniş bir alanda etkilerinin olduğunu fark edilmesiyle birlikte bu stratejinin rakip devletler ile ilişkileri geliştirmiştir. Öte yandan gergin ortamlarda tehdit oluşturabilecek diğer devletlerin şüphelerini ve kıskançlıklarını ve düşmanlıklarını çekmeye çalışmak bir yandan da diplomatik hamlelerin iyice hesaplanarak güçlü olma durumunun yeterli bir şekilde hissettirilmesi ve doğru zamanda sergilenmesi adımlarının atılması ve politikalar üretilmesi, bu gelişim süreçleri içerisinde ittifaklar ekonomik ve politik ilişkiler her iki tarafında maksimum faydayı elde etmesi üzerine kurmanın, girilen bir ittifakta devlet bazında çıkarlar düşünüldüğünde kazanımlardan maksimum faydayı, geleceğe dönük düşünerek ve geçmişi hesaplayarak hisleri ve duyguları ön plana çıkarmadan imkanların her zaman kovalanarak yeni değişimlere karşı eski yaklaşımların takınılması gerektiğidir. Avrupa'da başlayan dumansız barut teknolojisi örneğinde olduğu gibi bu çalışmada ulaşılan asıl sonuç değişime her zaman yeni açılardan yaklaşmak ve yeni ufukları takip edebilmenin orduların ve devletlerin en önemli politikası olduğudur. Doğru bir yenileşme ve gelişme stratejisi olarak dumansız barut teknolojisinin Osmanlı Ordusu'nda kullanımı örneği bugünün savaş teknolojilerini geliştirirken de değerlendirmeye alınabilecek unsurları bünyesinde barındırmaktadır.

KAYNAKLAR

1. ARŞİV BELGELERİ

Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Dahiliye Hukuk Müşavirliği [DH.HMŞ]

DH.HMŞ, Dosya No:10, Gömlek No:83

Perakende Evrakı Yâveran ve Maiyet-

i.Seniyye Erkân-ı Harbiye

Dairesi:[Y.PRK.ASK]

Y.PRK.ASK. Dosya No: 9, Gömlek No: 5

Y.PRK.ASK. Dosya No: 69, Gömlek No: 72

Y.PRK.ASK. Dosya No: 159, Gömlek No: 47

Y.PRK.ASK. Dosya No: 91, Gömlek No: 15

Y.PRK.ASK. Dosya No: 232, Gömlek No: 106

2. KİTAP VE MAKALELER

AGOSTON, G, "Firearms and Military

Adaptation: The Ottomans and The European Military Revolution, 1450-1800," *Journal of World History*, Vol 25, Hawaii, 1 March 2014, p. 88

AGOSTON, G, " 15. Yüzyılda Batı Barut Teknolojisi ve Osmanlılar", *Toplumsal Tarih*, 18 Haziran, 1995, s.10-15

AKAD,M, T, *Bir Savaş Nasıl Kaybedilir ? Osmanlı Tarihinde Askeri Hatalar*, İstanbul, 2009

BEYDİLLİ, K, "Nizâm-ı Cedîd", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, c. XXXIII, Ankara, 2007 s. 178-179.

CHASE,K, *Ateşli Silahlar Tarihi*, Çev: Füsun Tayanç-Tunç Tayanç, İstanbul, 2008

MICHAEL, P, " Emir ve Komuta," çev., Özgür Kolçak. *Erken Modern Çağ, Techizat, Savaş Yöntemleri, Taktikler*, İstanbul, 2011

ŞAKİROĞLU,M, "Barut", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, c. XX, Ankara 1999 s. 92-93.

ŞAYİN, C, "Askerî Tarih Çalışmaları İçin Bir Sentez Aracı Önerisi 3T: Teşkilat, Tecizat, Tefekkürat," *Tarih Dergisi*, S.52, (2010/2), İstanbul 2011,s. 151-181

ŞEŞEN,H, BASIM.H,N, "Ordular İçin Öğrenen Organizasyona Dönüşmenin Ge-

rekliliği", ed. Haldun Yalçınkaya, *Savaş: Farklı Disiplinlerde Yeni Yaklaşımlar*, Ankara, 2010. s.163

TETİK,F, SOYLUER,S, "Silah İthalatı ve Kara Harp Sanayii", ed. Gültekin Yıldız,*Osmanlı Askerî Tarihi: Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri: 1792-1918*,İstanbul, 2013

TEZ,Z, *Bilimde ve Sanayide Kimya Tarihi*, Ankara, 2000, s.12

TEZ,Z, "Güherçileden Karabaruta", *Bilim Tarihi*, 17, 1993, s. 12

TEZ,Z, *Kimya Tarihi*, Ankara 1986, s. 132

TEZ,Z, *Patlayıcı silah ve Savaş Tekniğinin Kültürel Tarihi*, İstanbul, 2010, s.177

UŞAKLI,A,B, ALPER, İ,H, "Teknolojik Gelişmelerin Savaşları Dönüştürmesi ve Gelecekteki Savaşlara Hazır Olmak", ed. Haldun Yalçınkaya, *Savaş: Farklı Disiplinlerde Yeni Yaklaşımlar*, Ankara, 2010, s. 39

YALÇIN,O, SÖKMEN,A,B, KULAK,H, " Kuşakların Temel Özellikleri ve Hava Harp Okulu Uygulamaları", İstanbul Üniversitesi *.Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, c.12, say.24, İstanbul, 2012/2, s. 135

DH-H/175 1729-2-28

کمره

OSMANLI ARŞIVI		
DH.HMŞ		
10	83	1

مهره
و سایر و در نتیجه مستعمل اجزای نارینه ملک عثمانیه
در نتیجه ادخال و امراری ایجاب ایدمکنه داتر

شک احتیاجات حاضره کوره تعدیله قدر کهرجه نیک منوعیت واقعه دن استننا ایدلوب ایدلامسی حربه نظارت
و اوردینه بالحواله شورای دولت تنظیمات دائره مندن قلمه آلتان مضطبه ایه اجزای نارینه استعماله صالح اجزای
ای ضمنده مجلس مخصوص و کلاجه مقدا اتخاذ و تبلیغ ایدلش اولان قرارک دوام مرعیتی لزومه
س مذکورده مطالعه اولتان تذکره مندرجاته و تدقیقات واقعه کوره طبابت و زراعت و صنایعه
بالک اجنبیه ده سر بست اعمال ایدلکنده بولتان بعض اجزای کیمویه ایه صنعی کورهرلرک منع امرار
ایله مراجعات و شکایاتی استلزام اینکله برابر زراعت و طباعت و صنایعه برطاق مشکلاتی و اهالی
دن معاینه صحیه نظامنامه منجه مقتضی تعدیلاتی حاوی قلمه آلتحق لایحه نظامیه علی الاصول
ت کمرکرجه سر بستجه امراری اوج یوز یکرمی درت اغستوس طرفده مجلسجه قرارلشد بریه رقی
جهته کیدلمسی ایسه یکیدن مراجعات و شکایات تجدنه سبب و بره چی آکلاشایدنه بناه سالف الذکر
شاده دائره حربه نیک بو یابده کی مطالعه سی ده نظر دفته آله رقی ایجابنه باقلمق اوزره مجلس
اوله رقی ماله نظارت جلیله سنه تبلیغ کیفیت ایدلیدیکی ۱۵ مایس سنه ۳۲۶ تاریخلی تذکره سامیه
برلش اولغله موجنبجه معامله ایفاسی تمیماً تبلیغ اولنور اقدم
داخلیه ناظری نامه
۱۹ اغستوس سنه ۳۲۶
مستار

10/83

BASBAKANLIK
OSMANLI
ARŞIVI

DH.HMŞ.00010.00083.001

خلاصه
کهرچله حقنده اولنه جق معامله
دائر

درگاه
۱۰
۸۳
۲

اهالیجه اسلحه تدارک واستعمالک منعی ضمننده جزا قانوننامه هایوننک یوز آلتیش التنجی مادسی مقامنه قائم اولوق اوزره تنظیم اولتوب مرعیت احکامنه بالاستیدان اراده سنیه جناب پادشاهی شرفتملق بیوریلان ماده قانونیه مندرج اجزای ناریه تمیرینک معاینه صحیه نظامنامه سنک اون برنجی ماده سنده محرر اولوب اخیراً ادخالی سربست بر اقلمش اولان کهرچله واجزای ناریه سائره کیمویه به شمولی اولوب اولمدینی رسومات مدیریت عمومیه سنندن استفسار ایدلدیکنه وفی الحقیقه مذکور نظامنامه سنک اون یدنجی واون سکزنجی ماده لرنده محرر بولنان اجزای کیمویه سنک منع امراری صنایع وزراعت وطبایته استعماللریدن طولانی برطاقم مشکلاتی واهالی و خزینه جه مضراتی موجب اولمسیله نظامنامه مذکورک اجرا قلنه جق تعدیلاتی استفسار ایجابنه باقلمق اوزره مواد کیمویه من بوره سنک سربستی امراری مجلس وکلانک قرار مبلنی ایجابندن اولوب حال بوکه ماده قانونیه مذکورده علی الاطلاق اجزای ناریه سنک منع ادخالی محرر بولنسنه نظراً الیوم احکامی مرعی اولان سالف الذکر معاینه صحیه نظامنامه سنک اون یدنجی واون سکزنجی ماده لرنده مصرح مواد کیمویه سنک اجزای ناریه سنک عدیله کمرکردن منع امراری لازم کلوب کیه جکنده تردد اولدینی اولجه مالیه نظارت جلیله سنندن بیایدیلدیکی کی بعض محلا ره یک چرق حقایق کهرچله ادخال وفروخت ایدلکده اولدینی اکلایدینی اعمالات حریره مدیریتدن بیان ومنع امراریه متجاسرلری حقنده تعقیبات قانونیه اجزای لزومی درمیان اولدیفندن وکهرچله سنک ده اجزای مذکورده میاننده سربستجه امرار اولنه جق حقنده مجلس وکلانک سالف الذکر قرارنده قید وصراحت بولمیفندن بحث ایله بالآخره یا کشلماه محل قلماق اوزره بوجهتک تصریحی لزومی متضمن مقام عاجزیدن صدارت عظامیه تقدیم قلنان تذکره اوزرینه جواباً شرفوارد اولان ۱۵ شباط سنه ۱۳۲۶ تاریخلی تذکره سامیه ده کهرچله دن باروت اعمال وفروختی ایسه حکومتجه اوتدنبیری تحت انحصار ومنوعیتده بولدینی جهته کهرچله دخی الیوم احکامی مرعی بولنان باروت نظامنامه سی موجبیه تحت ممنوعیته آلتیش اولدیفندن باروت نظامنامه سی تعدیل ایدیلجه قدر کهرچله حقنده بونظامنامه ایله معاینه صحیه نظامنامه سنک اون یدنجی واون سکزنجی ماده لرلی احکامنه توفیقاً معامله ایضی لازم کله جکی شورای دولت تنظیمات دائره سنک مضطبه سی مندرجاته عطفاً بیان وذیلاً و اخیراً النان ۱۲ مایس سنه ۱۳۲۷ تاریخلی دیگر تذکره سامیه دخی جزا قانوننامه سنک یوز آلتیش التنجی ماده معدله سنک حکم مطلقه توفیق حرکتله اجزای ناریه اعمال واستحضارینه صالح اولوب معاینه صحیه نظامنامه سنک اون یدنجی ماده سنده محرر بولنان اجزا ومواد کیمویه سنک ممالک عثمانیه به منع ادخالی لازم کلیرسه ده اجزا ومواد من بوره سنک صنایع وزراعت وطبایته دخی استعماللری طولانیسیله سربستی ادخالی حقنده کی مساعدته سنک رفع ایدلسی برچوق شکایات وصراجعاتی موجب اوله جق اصولاً هانکی بر ممنوعیت قرارینک اتخاذی حالنده بوقرارک تعیین واعلان ایدیلجه مک مهلك مروردن صکره تطبیق مقتضی وضروری بولدینی بیاتیله بر مدت مناسبه تعیین اولنقدن صکره علی الاصول اعلانی لزومه دائر مالیه نظارت جلیله سی مقامندن بالورود شورای دولته حواله قلنان تذکره اوزرینه معاینه صحیه نظامنامه سنک اون یدنجی او سکزنجی ماده لرلی احکامنک موقعه تطبیقه قولنامه سی حقنده کی مجلس وکلان قرارینک انقلاب عقبنده بعض تجارک شکایتلری ورسومات امانتک اشعاری اوزرینه اتخاذ قلدینی ۹ اغستوس سنه ۱۳۲۴ تاریخلی تذکره سامیه مندرجاتندن اکلایلمسنه ومواد مذکورده احکامنجه ایضی معامله اولنسنه متعلق بولنان دائره قراری ایسه تجارندن حسین صادینک مالی اولوب بشنجی اردو مشیرینجه مصادره ایدیلن دوت عدد کهرچله فوجیسندن طولانی حریره نظارت جلیله سنک استفسار معامله بی متضمن تذکره حواله سی اوزرینه حکم نظامک محافظه سی صورتیه اتخاذ ایدلس بولنسنه بناءً نظامنامه مذکورک تعدیلنه قدر محافظه احکامی مقتضی کورلدیکندن معاینه صحیه نظامنامه سنک سالف الذکر اون یدنجی واون سکزنجی ماده لرلی احکامی وجهله ایضی معامله اولنسی وشوقددرکه الیوم قرار سابقک نشرندن اول کیش وپارش ایدلس کهرچله اولدینی اوراق رسمیه ایله اثبات اولدینی تقدیرده بولنرحقنده اولبده کی مجلس وکلان قرارینه توفیق حرکت ایدلسی لازم کله جکی کذلک تنظیمات دائره سنک نتیجه مذاکراتی اوله رق درمیان بیورلش وباب عالیدن ایجاب ایدن دوائر مرکزیه تبلیغات اجرا ایدلدیکی آکلایلمش اولانه موجبیه معامله ایضی لزومی تمعیناً تبلیغ اولنور اقدام

مهر ساریک
۱۰
۸۳
۲

OSMANLI ARŞIVI
DH.HMS
10 83 2

قوة دفعی الیوم استعمال اولانہ باروسہ قوتہ دفعیہ فائقہ الیوم اصل و خزانہ حاصل ایتیانہ لہ بل باروسہ موجدی موسیو لہ بل ہند
مالکین و ترسوجہ بولقن الیوم فرانسیک معہ سی اوزینہ روسیہ اولرہ فراکاتہ کیرتیرکی موسیو موقوفہ مسترینہ ہند
منکور باروسہ و مرکباتک نکی شیردہ عبارتہ اولرینک بالواسطہ و بریطن نقابندہ الدہ ایرسی مکتبہ اولیوم فقط تفصیلاً سزای
تجیرا دولتہ اہم عرض تابد اجانب الذکیرکی صورت فرانسی و ایٹالیا و روسیہ حکومتی ہنق قاریتقن و رومادہ آرماتور
حفظہ مفریکتہ زاعی اولرہ تباہ چکانہ می نومسز بقہن ظلمہ حقانہ سزہ بولرینہ تفصیلاً منکویہ ک بوتہ اہم عرض الیوم
اولیوم استیذانہ و یا خود منکور باروتہ اردوی عثمانیہ استعمالی مطلوبہ عالیہ بولرینہ صورت برعدہ موقیہ ایچہ رسالہ اولیوم
کیفیت لہیت قوتہ القادہ سزہ بن خیکای منعمانہ لرینہ عرضہ جاسہ الیوم لہ حالہ امر و قیام حفظہ صہ لہ الامرکیر
اصاری لہ و اسفانج رومانیہ سزای سزای
کلی
ک

Y.PRK.EŞA

9/5

اريفات سندن بيفه

بجو تلف افسانه غايله محرم و حواى سندن منتظره در پنج روزى اوله كى صوم
دومنز بارونك مبايعهى خصومه به صقم بوز لقمده مديه همسه و تيرل
قيات و تحوي مبايعات بجه اجا ايديلا تيات به صقم قرتيدك انريه
اولمجه بتجوز قلمه قالمه ايجى بوزيد برالو اولو او سو معلومه خيزه
دوله يك بوك بهر ترتيب ايجى بونجه اولمقنده و المانيا اولمقنده
بجما اولمسه دومنز بارونك عني ايجمال ايه فاريفك اولمقنده
موجود اولمى و بونك حكومت ايه معلوم كريه سقم مومك بولمقنده بوي
بر فاريف موجود وايديلا مقدار بارونك ازوقه نداكى محمدى سالف الذكر
ايجي سقم اجا ايديريك مبايعاتك مقدار سيقا تحقه ايديريك بتجوز
صومك هره عهده عقده قلمس اروفه بولمقنده و مبايعات بوز قضا
رزه اولمى ضرور و با نك قومانه عاينى صورت به عاده تسليم
اولمى و مطاوتانه ايك تقسيم شيه ويديريك بيجى نه مقدار بولمقنده
ايجى بانقيه بالوريج و عاده وصول بابقده الحقه و بياى تجره بارونك
خوزه اولمى بوزيكو مقدارى و عاده ايسار قلمه و بارونك مقدارى
رطوبت و تلمه نه سلاجينه ايجى اصول طوبه و صدوقده قوتلده بونمقندك
انمايى صايفه داخل بونجه شرطيد زققات و معلومه دوام اولمى و رزه
بوزاره كيم بايلا فاريف نه اصلاحيه بونجه لوزم كوكله كى اصول طب

Y.PRK.BSK 69/72 2nrk 1-1

دساعت و نیمی در اندیش آمانیاده خانه رو توایل نام دوغوز بارون فاریقهی معلولانده جز آنقدر بیگ بر لومه باروت
 سابعه اندیشی تقدیرده طرخزده بر خدمت مقصوده اتمه اوزره مقوی قریبده واقف دوغوز بارون فاریقه همیونین
 اصلده ایوه آمانیاده که مذکور فاریقه رشادو ایستادک دیاروت اعانده که اساری مآلومیه خلوتنه سینه لینه بیلیورده
 اوزره سرفسور بیوریلده اوزده سینه حضرت خلدقنا هدیله توفیقاً مذکور فاریقه لر در کتوبه واقف اولار سها و طرخزده
 بناو مطوب بیوریلده هبت قیتم دساعت کلب فاریقه همیونین کشف و معاینه در اوزری احوط ایوه بدبایده طرخزده اتمه
 شیرت جلیوه سنده برده مقادیر نام تنظیم در بی سینه خانهای اقدی ملکانه لینه رفیع و تقوی و انتمه لینه خنزه معلوم
 لایزه نیک اجرا و عدم اجتناب دتر فریاده بار تصدیق سرفسور و متعلقه بیوریلده ده جانیکه مذکور فاریقه لر
 در کتوبی سبوهاییه ماه قوتدی طرخزده کیفیت سینه کتب ایملکه دتر با تقوی استغنا ایملکه در اندیش
 لطفا معلومه بدبایعه مذکورده ده نزد شاهان رنج بر بخورده شاهه ایملکه ایسه در کتوبه سوی ایوه بیلیورده اوزره
 قوتدی تبلیغ و تقوی بیوریلدی بناو و سرحام ایله فریاده ۱۷۱۰ سنه اولار

عبد الملک
 قوتلیا و رو توایل دوغوز بارون
 فاریقه لر لینه دساعت و کلبده
 هو بر بر در

Y.PRK.ASK 159/47

پادشاه عثمانی

خبر

سایه توفیق توایه حضرت پادشاهیده دو مانس باروسه فاریقه هما پونده سزنجی تسلیمان اولوغ اوزره
اعمالی قلمنا اوجیلک دره یوز ایلیو غلام دو مانس تفتک باروتنک دونکی کوه اوجا قلمنا تخریز
خواهی کجوب و تیاج بالیسیق لری تماما مطلوب موافق اولدیغی اطلالیغی باروتخانه عمل مشورته
افناه نفا اقامده بیلدیله اولغله برای معلومانه عهد اولنو اولیب اوزره حضرت مره لاکدر

۱۹۱۰ ع ۱۰۰۰
اورا ادرجه سزدره
طرحی غلامی و عجم مطاب
عبدالله طوی
ک

Y.PRK.ASK 232/106

Y.PRK.ASK.00232.00106.001